

DANIŞTAY ÜYELERİ HAKKINDA BİR İNCELEME

Mehmet Alev COŞKUN

Tanzimat hareketinin getirdiği kurumlardan birisi olan ve 5 mart 1968 yılında kurulan Danıştay, bir asırlık çalışma dönemini idrak etmiş bulunuyor.¹ İdarenin yargı yönünden denetimi görevi ile donatılmış olan Danıştayımız bu süre içerisinde yürürlüğe giren çeşitli kanunlarla yapısal değişikliklere uğramıştır.

İdare hukukumuzun gelişmesinde önemli görevler yüklenen bu yüksek hukuk kurumunun yapısal durumunu ve fonksiyonlarını incelemek şüphesiz gereklidir. Bu incelemeler ötedenberi, Hukuk Fakültelerimiz ve Siyasal Bilgiler Fakültesi idare hukuku derslerinde okutulan ders kitaplarında yapılabilmektedir. Bildiğimiz kadarıyla, şimdiye değin Danıştayda görev almış üyelerin sosyo-ekonomik durumlarını ele alan bir inceleme yapılmamıştır.

Amme İdaresinde meşhur olmuş bir deyişe göre, kurumlarda fonksiyonları yerine getirenler kurumların organizasyon yapılarını gösteren çizelgeler değil; o kurumlarda görevi yüklenen kişilerdir. Bu görüş açısından, kurumlarda görev almış kişilerin sosyo-ekonomik durumlarını incelemeye tabi tutmadan girilen yapısal izahlar eksik kalmağa mahkûmdur, denilebilir. Bu eksikliği bir ölçüde azaltmak ve bu konuda ileride yapılabilecek daha geniş analiz ve çalışmalara bir giriş mahiyetinde olmak üzere, Danıştay karar organlarında yüksek yargıç sıfatı ile görev yüklenen ve seçimle gelmiş olan 72 üye ile, yine seçimle gelmiş olan Danıştay Başkanunsözcüsü ele alınarak bir inceleme yapılmıştır. Bu araştırmada, Danıştay üyelerinin yaş dağılımı, doğum yerleri, eğitimleri, üye olmadan önce idare bünyesinde işgal ettikleri makamlar, ailelerinin ekonomik durumları ve baba mesleği gibi sosyo-ekonomik hususlar üzerinde durulmuştur.

¹ Tarih konusunda Bkz. Süheyye Derbil, *İdare Hukuku Cilt I*, Ankara Güney Matbaacılık T.A.O., 1950, s. 144-150; Tahsin Bekir Balta, *İdare Hukuku*, Ankara, Teksir Ders Notları, 1965, s. 366; Mukbil Özyörük, *İdari Yargı Dersleri*, Ankara; Teksir Ders Notları, 1965, s. 28; Roderic H. Davison, *Reform in the Ottoman Empire*, Princeton, N.J.; Princeton University Press, 1963, s. 240.

Etüdümüz, çeşitli soruları kapsıyan bir anket biçiminde hazırlanarak üyelere sunulan soru kağıtlarına verilen cevapların tasnif ve analizi sonucunda ortaya çıkmıştır.² Üyelere anket kağıdı ile beraber sunulan bir yazıda, soruların tümüne ya da istenilen soruya cevap vermemekte özgür oldukları bildirilmiş ve anket sonuçları yayınlandığında şahıs isimlerinin saklı tutulacağı hususunda kendilerine söz verilmiştir.

Ankete 1966 yılının son iki ayı ile 1967 yılının ilk ayında, yüzde yüz oranında cevap alınmıştır. Bu yüzden analizler ve rakamlar bu tarihler göz önünde tutularak değerlendirilmelidir.³ Sonuçların tasnif ve analizinden sonra üyelerin durumu aşağıdaki başlıklar çerçevesinde değerlendirilmiştir :

1. Üyelerin yaş dağılımı,
2. Üyelerin doğum yer ve bölgelerine göre dağılımı,
3. Eğitim durumu,
4. Danıştaya üye seçilmeden önce üyelerin geçirdikleri Devlet hizmeti süreleri,
5. Danıştaya seçilmeden önce üyelerin idare kademelerinde işgal ettikleri makamlar,
6. Üyelerin Danıştay'daki hizmet süreleri,
7. Üyelerin ailelerinin ekonomik durumu,
8. Üyelerin babalarının sosyal durumları,
9. Danıştaydaki bayan üyeler,
10. Danıştay Birinci Başkanı, Başkanunsözcüsü ve Daire Başkanları hakkında genel analiz.

Aşağıda bu başlıklar altında Danıştay üyelerinin sosyo-ekonomik durumları incelenirken, objektif tahlil metoduna sadık kalınmaya ve bulunan sonuçlar üzerinde fazla detaya girmekten ziyade yalın sonuçlar verilmeye çalışılmıştır. Daha doğru bir deyişle, bulunan sonuçlar hakkında derin tahliller bu konuda inceleme yapacak sosyal bilimler araştırmacı ve uzmanlarına bırakılmıştır.

ÜYELERİN YAŞ DAĞILIMI

Aşağıdaki tablo Danıştay üyelerinin yaş durumları hakkında bilgi vermektedir. Üyelerin yaşları 43 ilâ 64 arasında dağılmakta olup beş gruba ayrılarak incelenmiştir. 73 üyeden 5 üye soruya cevap vermemiştir.

² Anket örneği makalenin sonunda verilmiştir.

³ Bu tahliller ilk önce New York Üniversitesi. Amme İdaresi Yüksek Okulunda verilen (Master) tezimizde kullanılmıştır. Bu tezdeki bilgiler tekrar gözden geçirilerek ilâveler yapılmış ve tam olarak ilk Türkçe basılacak olan bu inceleme ortaya çıkmıştır. Bkz. Mehmet Alev Coşkun, *Control Over Administration The Council of State (Danıştay) in Turkey*, New York, New York, University Graduate School of Public Administration, 1967, s. 125-164.

Tablo 1 — Üyelerin Yaş Dağılımı

Yaş Gurubu	Sayı	Yüzde Oranı
40 — 45	6	8,3
46 — 50	8	11,0
51 — 55	21	28,6
56 — 60	29	39,6
61 — 65	4	5,5
Cevap yok	5	7,0
TOPLAM	73	100,0

Birinci Grup

Toplam üyelerin yüzde 8,3'ünü kapsayan birinci grup, 43 ilâ 45 yaşları arasında bulunan 6 üyeden meydana gelmektedir. Bu 6 üyeden ikisi 43, birisi 44 ve üç üye de 45 yaşındadırlar. 43 yaşındaki en genç iki üye Danıştayda üye olarak bir senedir görev yapmaktadırlar. 44 yaşındaki üye, iki yıldır Danıştay üyesi olarak çalışmaktadır. 45 yaşında olan üç üyenin Danıştaydaki görev süresi ise, birbuçuk ile üç sene arasında değişmektedir. Bu son üç üyeden birisi de kadındır.

Bu en genç üyelerde görülen ilgi çekici nokta, hepsinin de Ankara Üniversitesi mezun olmaları hususudur. Bu gruptan dört üye, Ankara Hukuk Fakültesinden, diğer iki üye de Siyasal Bilgiler Fakültesinden mezun olmuşlardır. Siyasal Bilgilerden mezun olan en genç üyelerin birisi de sonradan Ankara Hukuk Fakültesi fark imtihanlarını vererek, bu eğitim kurumundan da diploma kazanmıştır.

Bu en genç altı üyeden beşi, Danıştay üyeliğine seçilmeden önce, Danıştay bünyesi içerisinde baş yardımcı veya kanun sözcüsü olarak çalışıyorlardı. Bu beş üyeden birisi, Danıştayda yardımcı veya kanun sözcüsü olarak görev almadan önce kaymakamlık yapmıştır. Yine bu gruptan diğer bir üye, Devlet hizmetine Danıştayda yardımcı olarak başlamış, sonra Çalışma Bakanlığında şube müdürlüğü, Devlet Personel Dairesi Genel Sekreterliği görevlerinde bulunmuş ve tekrar Danıştaya dönmüştür. Üyeliğe seçilmeden önce Danıştayda Başyardımcılık yapıyordu.

En genç üyelerden olup Danıştayın içerisinden gelmeden üyeliğe yükselen bu grubun altıncı elemanı ise, Cumhuriyet Savcılığı, İcra ve Ceza Yargıçlıklarında bulunmuştur. Üye olmadan önce Anayasa Mahkemesinde rapor-tör olarak çalışmaktaydı.

Her ne kadar, bu başlık altında üyelerin yaş durumları incelenmekte ise de, bu kadar genç Danıştay üyeliğine yükselen bu altı üyenin ileride Danıştayımızın Daire Başkanlığı, Başkanunsözcülüğü ve Birinci Başkanlık görevlerine yükselmeleri ihtimali yüksek olduğu için bu grubu teşkil eden üyeler hakkında biraz daha geniş bilgi verilmeğe çalışılmıştır.

İkinci Gurup

İkinci grup 46 ilâ 50 yaşları arasında olan sekiz üyeyi kapsamaktadır. Bunlardan iki üye 46, bir üye 47, iki üye 48, bir üye 49 ve iki üye 50 yaşındadırlar. Bu grup toplam üyelerin % 11'ini kapsamaktadır.

Üçüncü Gurup

Bu grup, yaşları 51 ilâ 55 arasında olan 21 üyeyi yani, toplam üyelerin % 28,6'sını kapsamaktadır. Bu grupta bulunan üyelere en yüksek sayıyı teşkil etmektedir. Bu gruba ayrıca, iki 52, yedi 53 ve iki 54 yaşında üye dahildir.

Dördüncü Gurup

Bu grup 29 üye ile üyeler arasında en yüksek rakamı işgal etmekte olup toplam üyelerin % 39,6'sını kapsamaktadır. Bu grupta 7 üye 56 yaşında, 5 üye 57 yaşında, 4 üye 58 yaşında, 5 üye 59 yaşında ve 8 üye de 60 yaşındadır.

Görüleceği gibi, üçüncü ve dördüncü grup toplam olarak Danıştay üyelerinin % 68,2'sini kapsamaktadır. Böylece, 73 üyeden 50'si, 51 ilâ 60 yaşları arasında bulunmaktadır.

Beşinci Gurup

Bu grup 4 üyeden teşekkül etmekte ve toplamın % 5,5'ini kapsamaktadır. İki üye 64, birer üyede sıra ile 62 ve 63 yaşındadırlar. Bu dörtten birisi üye olarak görev yapmakta, geriye kalan üç üyeden birisi Danıştay Birinci Başkanlığını, ikisi de iki daire başkanlığını işgal etmektedirler.

Altıncı Gurup

Bu grupta, yaş konusundaki soruyu açık bırakarak cevap vermemiş olan 5 üye bulunmaktadır. Şu noktayı not etmek zorundayız ki, bu beş üye de Danıştayda görev almış bayan üyelerdir.

Yaş gruplarının analizinden çıkan en önemli nokta, Danıştay üyelerinden 50'sinin yani Danıştay üye toplamının % 68,2'sinin 51 ilâ 60 yaşları arasında olmalarıdır. Bu yüksek rakam Danıştay Kanunumuzdaki hükümlerle izah edilebilir.

Danıştayı düzenleyen ve yürürlükten kalkan 3546 sayılı Kanunla, 24 aralık 1964 tarih ve 521 sayılı Danıştay Kanunu, Danıştay üyeliği için bazı şartlar koymuştur. Eski kanun 40 yaşını doldurmuş olmayı, yeni kanun da en az 15 yıl devlet hizmetinde bulunmayı ön şart olarak kabul etmiştir. Bundan başka yine her iki kanun, üyelik için müsteşarlık, elçilik, valilik, yargıtay üyeliği, sosyal ilimler okutan fakültelerde öğretim üyeliği, tuğgeneral veya tuğamirallik, genel müdürlük, baş hukuk müşavirliği, en az 15 yıl avukatlık gibi yüksek idarî ve ilmi makamlarda bulunmak şeklinde isim-

lendirilen nitelikler aramıştır. Bir taraftan bu sayılan makamlarda görev yapmış olmak, öte yandan da yukarıda belirtilen ön şartı tamamlamış olmak, bunlara ilâve olarak da seçilebilme yeterliğinde olduğunu bir ölçüde seçimi yapan yüksek kurula (Anayasamıza göre, Anayasa Mahkemesi) ispat etmiş olabilmek için belirli bir süreye ihtiyaç olduğu hususunu izaha lüzum yoktur.

ÜYELERİN DOĞUM YERLERİNE GÖRE DAĞILIMI

Aşağıdaki tablo Danıştay üyelerinin doğdukları bölgeleri göstermektedir. İstanbul Batı Anadolu, Ankara İç Anadolu bölgelerinde olduğu halde bu iki büyük şehir tabloda ayrıca belirtilmiştir.

Tablo 2 — Doğum Yerlerine Göre Dağılımı

<i>Şehir veya Bölge</i>	<i>Sayı</i>	<i>Yüzde Oranı</i>
İstanbul	13	17,8
Ankara	7	9,6
Batı Anadolu	15	20,6
İç Anadolu	15	20,6
Doğu Anadolu	5	6,8
Güney Anadolu	5	6,8
Kuzey Anadolu	4	5,5
Şimdiki Sınırlar Dışında	3	4,1
Cevap yok.	6	8,2
TOPLAM	73	100,0

Bu tabloya göre, 13 üye Türkiye'nin en büyük şehri olan İstanbul'da doğmuştur. Ankara'da doğan 7 üye ile, Batı ve İç Anadoluda doğan 30 üye göz önünde tutulursa Kayseri'den beriye Türkiye'nin batı kısmında doğan üyelerin sayısı 50'yi bulmakta olup, bu da toplam üyelerin yüzde 68'den biraz fazlasını kapsamaktadır. Doğu, Kuzey ve Güney Anadoludan gelenler ise, sadece 14 üye olup, toplamın % 19,1'ini kapsamaktadır.

Bu rakamlar Türkiye'deki bölgesel dengesizlik problemini hemen önümüze getirmekte ve öteden beri tartışılan ve özellikle Doğu Bölgesi halkımızın eşit imkânlardan yararlanamaması görüşünü bir kere daha belirleyip, kuvvetlendirmektedir.

Bu tablo, bugünkü sınırlarımız dışında doğan 3 üye olduğuna da işaret etmektedir. Bu üç üyeden ikisi Selanik, diğeri de Pırlepe'de doğmuşlardır. Bu üyelerin doğum tarihleri şu şekilde sıralanmaktadır: Selanik-1907, Selanik-1909, Pırlepe-1914. Bu tarihlerden de anlaşılacağı gibi, bu üç üye İmparatorluk topraklarının tamamıyla bölüşülmediği Birinci Dünya Harbinden önceki Türk sınırları içersinde doğmuşlardır.

Doğum yerleri bakımından daha detaylı bilgi vermek için şunlar da ilâve edilebilir : Üyelerden 40 tanesi nüfusu 25 binden yukarı şehirlerde, 25 tanesi nüfusu 2 bin ile 25 bin olan kasabalarda, 2 tanesi de nüfusu 2 binden aşağı köylerde doğmuştur. Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı gibi, 6 üye bu soruya cevap vermemiştir. Böylece, 65 üye, toplamın % 89,3'ü, kasaba ya da şehirlerde doğmuştur.

ÜYELERİN EĞİTİM DURUMU

Aşağıdaki tabloda görüleceği gibi, 47 üye hukuk fakültesi mezunudur. Orman Fakültesinden mezun olan iki üye ve İktisadî Ticarî İlimler Akademisinden mezun olan dört üyeden birisi sonradan hukuk fakültesini bitirmişlerdir. Böylece hukuk fakültesinden mezun olanların sayısı 50 olup toplam olarak üyelerin % 68,5'ini kapsamaktadır.

Tablo 3 — Eğitim Durumu

<i>Eğitim Kurumu</i>	<i>Sayı</i>	<i>Yüzde Oran</i>
Ankara Hukuk	18	24,7
İstanbul Hukuk	10	13,7
Hukuk (Yeri belirtilmemiş)	11	15,1
Siyasal Bilgiler	17	23,3
S. B. F. ve Hukuk Fak. İmtihanı	8	11,0
İktisadi - Tic. İl. Ak.	4	5,5
Harb Okulu ve H. Ak.	2	2,7
Orman Fak. ve Hukuk.	2	2,7
İktisat Fak.	1	1,3
TOPLAM	73	100,0

Yürürlükte bulunan 521 sayılı Danıştay Kanunu ve yürürlükten kalkan 3546 sayılı Kanun, üyelerin seçilebilme yeterlikleri arasında hukuk fakültesinden mezun olmayı bir şart olarak öngörmediği halde yüksek yargıç niteliğini haiz Danıştay üyelerinin oran itibarıyla büyük bir kısmının hukuk eğitiminden geçmesi olması menunüyet verici bir husus olmak gerekir. Siyasal Bilgiler Fakültesinden mezun olanların bir hukuk nosyonu olarak yetiştirilerek göz önünde tutulursa, toplam olarak yüzde 92'ye yakın üye, hukuk eğitimi görmüş olmaktadır. Bu yüksek rakam idarî uyumsuzlukları çözerek adalet dağıtan ve idareyi bağlayıcı kararlar veren Danıştaya vatandaşın güvenini sağlayacak bir husus ve vatandaş haklarının korunması yönünde bir garanti olmak gerekir.

Üyelerin eğitimi konusunda daha geniş bilgiye varabilmek amacıyla, fakülte ve yüksek okullardan mezuniyet tarihlerini gösteren aşağıdaki tablo düzenlenmiştir :

Tablo 4 — Üyelerin Mezuniyet Tarihleri

<i>Mezuniyet Tarihi</i>	<i>Sayı</i>	<i>Yüzde Oranı</i>
1929 - 1935	21	29,0
1936 - 1940	11	15,0
1941 - 1945	9	12,3
1946 - 1950	2	2,7
Cevap yok	30	41,0
TOPLAM	73	100,0

Üyelerin % 41'i bu soruyu boş bırakarak mezuniyet tarihini belirtmemişlerdir. Üyelerin yüzde oranı itibarıyla en yüksek bir şekilde cevap vermedikleri soru budur. Buna, anketin iyi düzenlenememesi yada bilmediğimiz başka faktörler sebep olarak gösterilebilir.

DANIŞTAYA ÜYE SEÇİLMEYEN ÖNCE ÜYELERİN GEÇİRDİKLERİ DEVLET HİZMETİ SÜRELERİ

Aşağıdaki tablo, Danıştay üyelerinin üyeliğe seçilmeden önce idari ya da diğer kademelerde geçirdikleri Devlet hizmetlerinin süresini belirtmektedir :

Tablo 5 — Üyelerin Geçirdiği Devlet Hizmeti Süreleri

<i>Devlet Hizmetinde Geçirilen Süre (Yıl)</i>	<i>Sayı</i>	<i>Yüzde Oranı</i>
10 - 15	4	5,5
16 - 20	17	23,3
21 - 25	22	30,0
26 - 30	18	24,6
31 - 35	4	5,5
36 - 40	2	2,7
40'dan fazla	1	1,3
Cevap yok	5	7,1
TOPLAM	73	100,0

Toplamanın % 30'unu kapsayan 22 üyelik en büyük grup, üye olmadan önce 21 ilâ 25 yıl arasında değişen devlet hizmetinde bulunmuştur. İkinci bü-

yük grup 18 üyeden teşekkül etmekte (% 24,6) ve 26 ilâ 30 yıl arasında devlet hizmeti gören üyeleri kapsamaktadır. 17 üye de, üçüncü büyük gurup olarak toplamın % 23,3'nü kapsamakta ve 16 ilâ 20 yıllık devlet hizmeti gören üyeleri işaret etmektedir. Böylece bu üç grup 16 ilâ 30 yıl arasında devlet hizmeti gören üyeleri içine almaktadır. 57 üyenin dahil olduğu bu grup toplam üyelerin % 77,9'nu kapsamaktadır.

Üyelerin Danıştaya seçilmeden önce devlet hizmetinde geçirdikleri süreleri belirten yukarıda tablo ile, üyelerin yaş durumlarını gösteren tablo karşılaştırıldığında bir paralellik ortaya çıkmaktadır. Yaş durumlarına göre üyelerin 50'sinin, (% 68,2) 51 ilâ 60 yaşları arasında ve yukarıdaki tablo. ya göre de, üyelerin 57'sinin (% 77,9) 16 ilâ 30 yıl arasında devlet hizmeti gördükleri ortaya çıkmaktadır. Yukarıda, eski Danıştay kanununa göre 40 yaş doldurmanın, yürürlükteki kanuna göre de 15 yıllık devlet hizmeti görenin ön şart olarak kabul edildiğini belirtmiştik. Danıştay Kanununun gerekçesinden alınan aşağıdaki paragraf, üyelerin neden % 68,2'sinin 51 ilâ 60 yaşları arasında oldukları ile, üyelerin neden % 77,9'nun Danıştaya üye seçilmeden önce 16 ilâ 30 yıl arasında devlet hizmeti gördüklerini daha fazla izaha lüzum görmeden açıklamaktadır.

«... Danıştay, idare ile fertler arasındaki münasebetlere ilişkin işlere bakmakta olduğuna göre, başkanlıklara ve üyeliklere seçilecek olanların, uzun zaman Devlet memuru olarak çalışmak suretiyle tecrübe görmüş ve idarî icapları kavramış kimselerden olmaları lüzumu kendiliğinden anlaşılır»⁴

DANIŞTAYA SEÇİLMEYEN ÖNCE ÜYELERİN İDARE KADEMELERİNDE İŞGAL ETTİKLERİ MAKAMLAR

Aşağıdaki tablodan da görüleceği gibi, Danıştay üyelerinin en yüksek oranı (25 üye, % 34,4) Danıştay bünyesi içersinden gelmiştir. Bu grup Danıştayda Baş Yardımcı ya da kanunsözcüsü olarak çalışmış, en az 15 senelik Devlet hizmeti olan, idarî uyumsuzluklar konusunda yetişmiş uzman elemanlardır.

521 Sayılı Danıştay Kanununun 14'üncü maddesi Danıştay Kanunsözcüsü ve yardımcılarının bu görevlere atanabilme niteliklerini göstermiştir. Bu maddeye göre, «Memurin Kanununda yazılı genel nitelikleri haiz bulunmak ve ayrıca Hukuk, Siyasal Bilgiler ve İktisat Fakülteleri ile İktisadî ve Ticarî İlimler Akademilerini» bitirmiş olmak şarttır. Yardımcılar ve Kanun Sözcüleri Danıştaya sınavla alınırlar. (D. K. Md. 15) Altı sınıfta toplanmış olan yardımcıları, kanunda gösterilen esaslar dahilinde her derecede bekleme sürelerini doldurarak ve iyi sicil alarak yükselirler. Bu nitelikteki Danıştay memurlarının üye seçilebilmeleri için 15 yıllık memuriyet şartını tamamlayıp, «Danıştay Başyardımcılığı veya bu derecedeki Kanunsözcülüğü»ne yükselmiş olmaları gerekir. (D. K. Md. 8)

⁴ Danıştay Kanunu Gerekçesi, Millet Meclisi S. Sayısı : 369, Dönem : 1 Toplantı : 2, s. 3.

Tablo 6 — Üyelerin İdare Kademelerinde İşgal Ettiği Makamlar

Görev	Sayı	Yüzde Oranı
Danıştay Bünyesinde Baş Yardımcı ya da Kanun Sözcüsü	25	34,4
Vali	19	26,0
Yargıç	10	13,7
Hukuk Müşaviri (Bakanlık ya da Genel Md.lük)	5	6,8
Maliye Bak.da görev ya da Vergiler Temyiz Kom. Üye	5	6,8
General	2	2,7
Milletvekili	2	2,7
Genel Md.lük	1	1,4
Cevap Yok.	4	5,5
TOPLAM	73	100,0

Uzun seneler Danıştay iç bünyesinde dosyaları okuyup, görülmeye hazır hale gelmelerini sağlayan, ya da bu dosyalar hakkında karar organlarına açıklamalar yaparak bir nevi raportörlük görevi yüklenen, bütün idari kanunları bilerek bunları idarî uyumsuzluklara uygulayan bu elemanlar, böylece Danıştay üyeliği için en iyi kaynağı teşkil etmektedirler. Gerçekten, bu anketin alındığı sırada, Danıştay yardımcılığı ya da kanunsözcülüğünden gelerek üyeliğe yükselen 25 kişilik gruptan dördü, Danıştay Başkanunsözcülüğü ile üç daire başkanlığı görevlerini işgal ediyorlardı. Geriye kalan bu grubun 21 üyesi daha ziyade genç elemanlar olup Danıştay üyeliğine seçilişleri bir ilâ altı yıl arasında değişmektedir. Yukarıda üyelerin yaş durumları incelenirken belirtildiği gibi, Danıştayın en genç altı üyesinden beşi, bu grup içersindedir.

Bu 25 üyeden 16'sı Danıştaya yardımcı ya da kanunsözcüsü olarak intisap etmeden önce çeşitli idarî kademelerde görev yüklenmiş bulunuyorlardı. Diğer bir deyimle, bu grubu kapsayan 25 üyeden 9 tanesi devlet hizmetine Danıştayda başlamış ve bu kariyerde yükselerek Başyardımcılık ya da o dereceye eşit kanunsözcülüğüne gelmiş ve üye seçilmiştir. Geriye kalan 16 üye ise, Devlet hizmetine diğer memurluklarda başlamış ve sonradan yardımcılık ya da kanunsözcülüğü ile Danıştaya intisap etmiş ve üye seçilmiştir.

Bu 16 üyeden 6 tanesi Danıştaya intisap etmeden önce Kaymakamlık görevinde bulunmuşlardır. Kaymakamlığın idarecilikte büyük tecrübelerin kazanıldığı önemli makamlardan birisi olduğu Türk idarecileri arasında yer bulmuş yaygın bir görüştür. Bu altı üyeden birisinin kaymakamlık tecrü-

besini geçen idarecilikleri de vardır. Bu üye, Kaymakamlıktan sonra İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü ve Vali Muaviniği yaptıktan sonra Danıştaya raportör olarak intisap etmiş ve Başyardımcılığa yükseldikten sonra üyeliğe seçilmiştir.

Geriye kalan on üyenin durumları şöyle özetlenebilir : Bir üye Devlet hizmetine TBMM komisyonlarında kâtip olarak başlamış, sonradan Danıştay yardımcılığı görevine intisap etmiştir. Diğer bir üye, Devlet hizmetine Danıştayda yardımcı olarak başlamış, sonradan Çalışma Bakanlığına intisap ederek şube müdürlüğü görevinde bulunmuş, oradan Devlet Personel Dairesine geçmiş ve bu yeni kuruluştaki genel sekreterlik görevini yükledikten sonra tekrar Danıştaya dönerek Başyardımcılığa yükselmiştir. Bir üye Danıştaya yardımcı olarak intisap etmeden önce, Yargıtayda raportör olarak devlet hizmetine başlamıştır. Üç üye Danıştay yardımcılıklarına müfettişlik mesleğinden gelmişlerdir. Bunlardan birisi Maliye, diğeri Orman, üçüncüsü de, Tapu-Kadastro müfettişi olarak Devlet hizmetine başlamışlardır. İki üye Danıştay Kanunsözcülüğüne yargıçlık mesleğinden gelmiştir. Bunlardan birisi savcılık sonra yargıçlık, diğeri de askerî yargıçlık yapmıştır. Bir üye devlet hizmetine Maliye Bakanlığı tetkik memuru olarak başlamış sonra Sayıştay Kontrolörlüğüne geçmiş ve oradan da Danıştaya intisap ederek kanunsözcülüğü görevinde bulunmuştur. Bu guruba ait en son üye Devlet hizmetine Başbakanlıkta raportörlükle başlamış sonra Danıştayda yardımcılık yapmış, daha sonra Maliye Bakanlığı müşavir avukatlığına geçmiştir. Üye olmadan önce de Vakıflar Genel Müdür Yardımcılığı görevinde bulunuyordu.

Yukarıdaki tabloda da görüleceği gibi Danıştay üyeleri içersinde ikinci büyük grup gerçek idarecilerden teşekkül etmektedir. Bu grubu kapsıyan 19 üye, Danıştaya üye seçilmeden önce yurdun çeşitli yerlerinde valilik görevinde bulunmuşlardır. Bu 19 idareciden hepsi fakültelerden mezuniyetlerinden sonra idarecilik kariyerini seçmişler ve uzun yıllar kaymakamlık yaptıktan sonra valiliğe yükselmişlerdir. Bu gurubun on üyesi valilik görevine ilâve olarak çeşitli idarî ve politik makamlarda bulunmuşlardır. Şöyle ki :

Bu ondan 4 üye parlamentoda görev almışlardır. Bunlardan ikisi Kurucu Meclis Üyeliği (Danıştay kontenjanından), diğeri ikisi de milletvekilliği yapmışlardır. Geriye kalan 6 üyenin aldıkları idarî görevler şu şekilde sıralanabilir : Bir üye mülkiye müfettişliğinden sonra İçişleri Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı ve aynı Bakanlık müsteşarlığında; bir üye Emniyet Genel Müdürlüğü ve İller Bankası İdare Meclisi Başkanlığında; bir üye Nüfus İşleri Genel Müdürlüğü ve Teftiş Kurulu Başkanlığında; bir üye İçişleri Bakanlığı Tetkik Kurulu Başkanlığında; bir üye Emniyet Genel Müdürlüğü Şube Müdürlükleri ile Mülkiye Müfettişliğinde ve sonuncu üye de Mülkiye Müfettişliği görevinde bulunmuşlardır.

Valiler gurubunu teşkil eden 19 üyeden üçü Hukuk Fakültesinden, ikisi hem Siyasal Bilgiler ve hemde fark imtihanlarını vererek Hukuk Fakültesinden, geriye kalan 14 üye de Siyasal Bilgiler Fakültesinden mezun olmuş-

lardır. Bu grubu teşkil eden üyelerden 6'sı, bu anketin hazırlandığı sırada, Danıştayda 6 Dava Dairesinin Başkanı olarak vazife görüyorlardı.

Üçüncü grup on yargıcı kapsamaktadır. Bu üyelerden hepsinin hukuk fakültelerinden mezun oldukları malumdur. Bir üye önce İstanbul Hukuk Fakültesinden mezun olmuş, İsviçre'nin Friborg Üniversitesi Hukuk Fakültesinde doktorasını tamamlamış, bir diğeri de önce Yüksek İktisat ve Ticaret Okulundan, sonra da İstanbul Hukuk Fakültesinden mezun olmuştur.

Bu on üyeden birisi Yargıtay üyeliğine yükselmiştir. Başka bir analize göre yargıçlık görevine ilâve olarak bu on üyeden üçü Yargıtayda üye yardımcılığı, birisi Adliye Müfettişliği, üçü Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü, biri de Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdür Yardımcılığı görevlerinde bulunmuşlardır.

Dördüncü gurup beş üyeyi kapsamakta olup, bunlar Danıştay üyeliklerine seçilmeden önce Bakanlık ya da Genel Müdürlük Hukuk Müşavirliği görevlerinde bulunuyorlardı. Bu üyelerden birisi Maliye Bakanlığında Devlet hizmetine başlamış, Devlet Demir Yolları Genel Müdürlüğünde çeşitli görevler yüklenmiş, sonraları Millî Eğitim Bakanlığı 1'inci Hukuk Müşaviri ve Yüksek Ticaret Okulu öğretim üyesi olarak çalışmıştır. Diğer bir üye, kaymakamlıkla Devlet hizmetine başlamış, çeşitli Bakanlık ve Genel Müdürlüklerde müfettişlik yapmış, Vakıflar Bankası İdare Meclisi üyeliğinde ve İçişleri Bakanlığı Teftiş Kurulu Baş Hukuk Müşavirliğinde bulunmuştur. Üçüncü üye, Bakanlık teşkilatlarında şube müdürlüğü, daire başkan yardımcılığı yapmış ve İşletmeler Bakanlığı 1'inci Hukuk Müşavirliği görevinde bulunmuştur. Dördüncü üye, Devlet hizmetine savcılık görevi ile başlamış, çeşitli yargıçlıklarda bulunmuş ve Ulaştırma Bakanlığı 1'inci Hukuk Müşaviri iken Danıştaya seçilmiştir. Bu gurubun son üyesi de, 20 sene Devlet hizmetinde bulunmuş ve çoğunlukla hukuk müşavirliği yapmıştır.

Beş üyeyi kapsayan beşinci grup mali konularda bilgi ve tecrübesi olan elemanlardan meydana gelmektedir. Bu grubun dört üyesi Maliye Bakanlığının çeşitli idarî kademelerinde görev almış ve Danıştaya üye seçilmeden önce Vergiler Temyiz Komisyonu üyeliği ya da Başkanlığında bulunuyorlardı. Sonuncu üye uzun seneler Maliye Bakanlığında çalışmıştır. Bu grubu teşkil eden üyelerden ikisi Hukuk, ikisi Yüksek Ticaret ve birisi de Siyasal Bilgiler Fakültesi mezunudur. Bu üyeler daha ziyade Danıştayın verdiği itirazlarını inceliyen dava dairelerinde görev almışlardır.

Altıncı gurup askerlik mesleğinden gelmiş olan iki generalden teşekkül etmektedir. Her ikisi de, Danıştay üyeliğine seçilmeden önce Tümgeneral olarak orduda görev yüklenmişlerdi. Bunlardan birisi Harp Akademisinden mezun olup çeşitli kurmay hizmetleri ve kıt'a komutanlıklarında bulunmuştur. Diğer, Harp Okulu mezunu olup çeşitli kıt'a komutanlıklarında bulunmuş, adli amirlikler ve Askerî Yargıtay Başkanlığı yapmıştır. Danıştaya seçilmeden önce Millî Savunma Bakanlığında, adli işleri yöneten Bakanlık Müsteşar Yardımcılığı görevinde bulunuyordu.

Yedinci grubu teşkil eden iki üye Danıştaya seçilmeden önce Milletvekilliği yapıyorlardı. Başka bir anlatım şekliyle, bu iki üye 4 senelik mil-

letvekilliği devresinden sonra Meclise girememişler, başka görevlere başlamışlar ve hemen arkasından Danıştaya üye seçilmişlerdir. Bu iki üyeden birisi Devlet hizmetine, Maliye Müfettişliği ile başlamış, Milletvekili seçilmiş, sonra Vergiler Temyiz Komisyonu Üyesi olmuş ve Danıştaya üye seçilmiştir. İkinci üye ise, Devlet hizmetine savcılıkla başlamış, çeşitli yargıcılıklarda ve hukuk müşavirliklerinde bulunmuş, sonra uzun süre avukatlık yapmış, milletvekili seçilmiş, sonra yine avukatlığa dönmüş ve bu arada Danıştay üyeliğine seçilmiştir. Şu noktayı belirtmekte fayda vardır ki, milletvekilliğinden gelen her iki üye de, yeni Anayasamızın yürürlüğe girmesinden, sonra Danıştaya üye seçilmişlerdir. Yani her ikisi de, Anayasamızın 140'ncı maddesine göre Danıştay Genel Kurulunca aday gösterilmişler ve Anayasa Mahkemesi üyelerinin verdikleri oylarla Danıştay üyeliğine seçilmişlerdir.

Sekizinci grubu teşkil eden bir üye, bundan önceki gruplara girmediği için ayrı bir şekilde ele alınmıştır. Yüksek İktisat ve Ticaret Okulundan mezun olan bu üye, Devlet hizmetine Ticaret Bakanlığında başlamış, bu bakanlığın çeşitli kademelerinde çalışmıştır. Danıştaya üye seçilmeden önce, Ticaret Bakanlığı İç Ticaret Genel Müdürlüğü görevinde bulunuyordu.

Dört üye bu konudaki soruya cevap vermemiştir.

Eski bir deyimle üyelerin «tercüme-i halleri»ni kısaca inceliyen bu başlık altındaki bilgiler, üyelerin Devlet hizmetlerinin çeşitli kademelerinde görev aldıklarını ve çok geniş bir tecrübeye sahip olduklarını göstermektedir. Bu derece geniş bilgi ve tecrübe ile donanmış Danıştay üyelerinin idare hukukumuzun gelişmesi ve idarî uyumsuzlukların çözümünde karar organlarının müzakerelerine getirecekleri katkı izaha lüzum göstermeyecek kadar açıktır.

ÜYELERİN DANIŞTAYDAKİ HİZMET SÜRELERİ

Aşağıdaki tablo, üyelerin Danıştaya seçilmelerinden sonra bu kurumda geçirdikleri hizmet sürelerini göstermektedir. Bu tablodan da görüleceği gibi, Danıştayda 7 üye bir senedir; 18 üye iki senedir; 4 üye üç senedir; birer üye dört ve beş senedir; 22 üye altı senedir; ikişer üye yedi ve sekiz senedir; 6 üyede sıra ile dokuz, on, onüç, onsekiz ve yirmi senedir üye olarak görev yapmaktadırlar. 11 üye bu soruya cevap vermemiştir.

Açık olarak görülmektedir ki, 22 üye yani toplamın % 30'u, 6 senedir Danıştayda görev yapmakta ve en büyük grubu teşkil etmektedir. İkinci büyük grup olan 18 üye de, (% 24,7) iki senedir üye olarak Danıştayda çalışmaktadır. Başka bir deyimle, üyelerin % 54,7'si Danıştaya 6 ya da 2 yıl önce seçilmişlerdir. Rakamlar üzerinde biraz daha durulursa, üyelerin % 72,6'sının Danıştaya bir ilâ 6 yıl arasında seçildikleri görülecektir. Bizce bu yüksek oranının sebebi şu olabilir :

Bilindiği gibi, 27 Mayıs Ak Devriminden sonra Danıştay üyeleri istifa etmiş sayılmışlar ve Milli Birlik Komitesi tarafından Danıştaya yeni üyeler

Tablo 7 — Üyelerin Danıştaydaki Hizmet Süreleri

<i>Danıştayda üye olarak geçirilen süre (yıl)</i>	<i>Sayı</i>	<i>Yüzde Oranı</i>
1 Yıl	7	9,6
2 »	18	24,7
3 »	4	5,5
4 »	1	1,4
5 »	1	1,4
6 »	22	30,0
7 »	2	2,7
8 »	2	2,7
9 »	1	1,4
10 »	1	1,4
13 »	1	1,4
18 »	1	1,4
20 »	1	1,4
Cevap Yok	11	15,0
TOPLAM	73	100,0

seçilmiştir. Millî Birlik Komitesince yapılan bu işlem çok haklı sebeplere dayanmakta idi. Yürürlükten kalkan 3546 sayılı Danıştay Kanununa göre, Danıştayda boşalan yerler için aday isimlerini ihtiva eden bir liste Başbakanlıkça düzenlenir; Meclis Başkanlığına gönderilir; Adalet ve İçişleri Komisyonlarının birleşik toplantısında bu isimler incelenir; hazırlanan yeni liste Meclise getirilir ve boş olan yerler için bu listedeki isimler içersinden Meclise seçim yapılırdı.⁵ Bilindiği gibi, 1950-1960 devresinde Meclis çoğunluğu D. P.'nin elinde bulunuyor ve özellikle 1954'den sonra bu çoğunluk D. P. liderleri tarafından kontrol ediliyordu. Türkiye'ye antidemokratik bir idareyi getiren, «tutum ve davranışlarıyla bir ihtilâl sebebiyet veren» bu liderlerin arzularıyla seçilen Danıştay üyelerinin, 1960 Devriminden sonra, idareyi yargı yönünden denetliyecek olan Danıştay karar organlarında görevlerine devam etmeleri düşünülemezdi. Bu yüzden Millî Birlik Komitesince alınan yerinde bir kararla Danıştay üyelikleri iptal edilmiş ve Danıştaya yeni üyeler seçilmiştir. Bu sebeple, 6 yıllık üyelerin bu yüksek oranı 27 Mayıs Devriminden sonra Danıştaya seçilen yeni üyelere ileri gelmektedir. Bununla beraber, yukarıdaki tablo göstermektedir ki, muayyen miktarda eski üye tek-rar Danıştaya üye olarak seçilmişlerdir.

İki senelik üyelerin yüksek miktarı ise, Danıştayı yeniden düzenliyen 521 sayılı Kanundan doğmaktadır. Bilindiği gibi, 521 sayılı Kanun, 24 aralık 1964 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Yeni kanundan önce Danıştayımızda dört İdarî ve beş Dava Dairesi vardı. Böylece, Danıştay 9 Dairenden teşekkül edi-

⁵ Eski Danıştay Kanunundaki Seçim Usulüne ait Bkz. Derbil. *ibid.* s. 150-151.

yordu. 521 sayılı Kanun 3 idarî ve 9 dava dairesi kabul ederek, dairelerin sayısını 12'ye çıkarmıştır. Böylece Danıştaya üç yeni daire ilave edilmiştir. Daireler bir başkan ve en az dört üyeden kurulduklarına göre (D.K. Md. 19) 24 aralık 1964 tarihinden hemen sonra Danıştaya en az onbeş üye seçilmesi gerekiyordu.⁶ Bu, ikinci büyük grubun yüksek oranını izah etmektedir. Üç ilâ 5 sene arasında yer alan 6 üye ise, Danıştaydan Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçilen üyelerin boşalan yerlerini doldurmak için yapılan seçimlerde üyelik kazanarak Danıştaya girmişlerdir.

ÜYELERİN AİLELERİNİN EKONOMİK DURUMU

Danıştayın seçimle gelmiş olan üyelerine, ailelerinin (baba - anne) ekonomik durumları hakkında fakir, orta halli, zengin kategorilerinden hangisine girebilecekleri sorulmuş ve aşağıdaki tabloda görülen cevaplar alınmıştır:

Tablo 8 — Üyelerin Ailelerinin Ekonomik Durumu

<i>Ailenin Ekonomik Durumu</i>	<i>Sayı</i>	<i>Yüzde Oran</i>
Fakir	2	2,7
Zengin	8	10,8
Orta halli	59	81,1
Cevap yok	4	5,4
Toplam	73	100,0

Bu tablo, 59 üyenin (% 81,1) orta halli geliri olan ailelerden geldiğini göstermektedir. İki üye fakir ailelerden, 8 üye de zengin ailelerden geldiklerini işaret etmişler, dört üye de bu soruya cevap vermemiştir.

Fakir aileden gelen üyelerden birisi bir köyde doğmuş olup babası çiftçilikle uğraşıyordu. Diğer üye ise, Ankara'da doğmuş olup, baba mesleğini «serbest meslek» olarak göstermiştir.

Zengin ailelerden gelen 8 üyenin babalarının meslekleri şöyle sıralanmaktadır: 4 tane serbest meslek, iki tüccar, bir devlet memuru, bir avukat ve bir subay. Bu mesleklerden de görüleceği gibi, büyük bir ihtimalle bu üyelerin aile zenginlikleri soydan gelmektedir.

Bu soruya verilen cevapların enteresan sonucu, üyelerin % 81,1'nin orta halli ailelerden gelmiş olmalarıdır. Bu tablo bir önemli noktayı ortaya koymaktadır ki, Türkiye'de fakir halk tabakaları eşit imkânlardan faydalanamamaktadır. Bundan sonra ele alacağımız üyelerin babalarının sosyal statüleri incelenirken daha açık olarak üyelerin babalarının çok büyük bir kısmının çocuklarını okutabilecek imkân ve şartlara sahip oldukları görülecektir.

⁶ Danıştay Kanunu, yayımı tarihinde (24 Aralık 1964) yürürlüğe girmiştir. (D.K. Md. 173).

ÜYELERİN BABALARININ SOSYAL DURUMLARI (MESLEKLERİ)

Üyelerin babalarının işgal ettikleri statülere göre aşağıdaki tablo düzenlenmiştir :

Tablo 9 — Üyelerin Babalarının Meslekleri

<i>Meslek (Sosyal Statü)</i>	<i>Sayı</i>	<i>Yüzde Oranı</i>
Devlet Memuru	26	35,6
Asker (Subay)	8	11,0
Yargıç	3	4,1
Öğretmen	2	2,8
Ticaret Erbabı	5	6,6
Serbest Meslek	15	20,4
Çiftçi	6	8,4
Müftü	1	1,4
Eczacı	1	1,4
Noter	1	1,4
Avukat	1	1,4
Cevap Yok	1	1,4
Toplam	73	100,0

Bu tablonun ilk dört sırasını işgal eden meslek grupları Devlet memuriyeti içersine girdiğine göre, 39 üyenin babası (toplamin % 53,5), Devlet hizmetinde bulunuyordu.

İkinci büyük grup, babaları serbest meslek mensupları arasında olanlardan gelmektedir. Bu terim Türkiye’de genel olarak Devlet hizmetine dahil olmayan birçok meslekleri içersine almakta, esnaftan, zanaatkâra kadar geniş bir grubu kapsamaktadır. Üyeler verdikleri cevaplarda bu meslekleri özellikle belirtmek yerine sadece serbest meslek deyimini kullanmayı uygun görmüşlerdir. Bu 15 kişilik gruptan babalarının mesleklerini «serbest meslek» olarak gösteren üyelere birisinin babası fakir, üçünün babası zengin, geriye kalanların babaları ise, orta halli olarak işaret edilmiştir. Bu da, «serbest meslek» teriminin kapsadığı geniş manayı belirtmektedir. Ancak, genellikle serbest meslek teriminin orta halli bir aileyi işaret ettiği kabul edilmelidir. Böylece, yukarıdaki tablo ile, üyelerin ailelerinin gelir durumlarını gösteren başlık altındaki tablo karşılaştırıldığında belli bir paralellik ortaya çıkmaktadır. Bu tabloya göre üyelerin % 81,1’i orta seviyede geliri olan ailelerden gelmişlerdir. Bu üyeler yukarıdaki tablo ile beraber incelendiğinde babalarının devlet memuru, serbest meslek veya çiftçilikle uğraştıkları dikkati çekmektedir.

DANIŞTAYDAKİ BAYAN ÜYELER

En yüksek idarî yargı kurumu olan Danıştayımız üyelerinden % 8,2 si yani 6 üye bayandır. Danıştay üyeliğine yükselebilenin güçlükleri ve seçilebilmek için aranan yüksek nitelikler gözönünde tutulursa 6 bayan üyenin bu makama yükselmeleri takdirle karşılanmalıdır. Gerçekten, yargıçlık mesleğinde bu derece yüksek makamları işgal eden bayan üyelere, ileri batı ülkelerinde dahi ender rastlanılmaktadır. Bu sebeple Danıştayımızda üye olarak görev yüklenen bayan üyelerin durumlarının çok kısa olarak ayrı bir başlık altında incelenmesi uygun görülmüştür.

Altı bayan üyeden beşi hukuk fakültesinden (ikisi Ankara hukuk, diğer üçü belirtmemiştir), altıncı üye de İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesinden mezundur.

Altı üyeden dördü, üye olmadan önce geçirdikleri Devlet hizmetinin süresini belirtmişlerdir. Bu süreler 20, 22, 24 ve 27 yıldır.

Üyelerden birisi iki yıl önce, ikisi üç yıl önce, ikisi sıra ile beş ve altı yıl önce Danıştay üyeliğine seçilmişlerdir. Bir üye bu soruya cevap vermemiştir.

Altı üyeden dördü İstanbul'da, beşincisi Uşak'da doğmuş olup, altıncı üye bu soruya cevap vermemiştir.

Bu üyelerden ikisi Devlet hizmetine Danıştayda raportörlükle başlamış ve üye olmadan önce Başyardımcılık görevinde bulunmuşlardır. Üçüncü üye Devlet hizmetine Maliye Bakanlığı tetkik memuru olarak başlamış, Sayıştay kontrolörlüğü yapmış, sonradan Danıştaya raportör olarak intisap etmiştir. Üyeliğe seçilmeden önce Danıştayda kanunsözcülüğü görevinde bulunuyordu. Diğer üç üye bu soruya cevap vermemiştir.

Altı üyeden hepsi de babalarının ekonomik durumuyla ilgili soruya cevap vermişlerdir. Buna göre, birisi zengin bir aileden gelmekte olup babası Devlet memuriyetinde bulunuyordu. Diğer beş üyenin aileleri orta halli olup ikisinin babası yargıç, diğer üçünün babası da Devlet memuriyetinde bulunuyorlardı.

DANIŞTAY BİRİNCİ BAŞKANI, BAŞKANUNSÖZCÜSÜ VE DAİRE BAŞKANLARI HAKKINDA GENEL ANALİZ

Bu anketin yapıldığı sırada, Danıştay Birinci Başkanlığı, Başkanunsözcülüğü ve Danıştayın 12 Dairesinin Başkanlıklarını işgal eden üyeler hakkında ayrı bir başlık altında kısa bilgiler verilmesi uygun görülmüştür.

Danıştay Birinci Başkanı, Hukuk Fakültesinden mezun olup 40 seneyi aşan Devlet hizmetine sahiptir. Devlet hizmetine öğretmenlikle başlamış, Adalet Bakanlığında çeşitli görevler almış, yargıçlık, müfettişlik ve başmüfettişlik yapmıştır. Danıştayda üyelik ve Birinci Daire Başkanlığı yapan Birinci Başkan, Danıştay kontenjanından Kurucu Meclise girmiş, Anayasa ha-

zırlanıp bu meclisin görevi bitince, Danıştaydaki görevine dönmüş ve Birinci Başkanlığa seçilmiştir.

Danıştayda çok önemli bir görev olan Başkanunsözcülüğü makamını işgal eden üye, 1927 yılından beri, Devlet hizmetinde bulunmaktadır. Ankara Hukuk Fakültesinden mezun olmuştur. Devlet hizmetine TBMM'de Komisyon kâtipliği görevi ile başlamış, oradan Danıştaya intisap etmiştir. 13 sene Danıştayda yardımcılık, başyardımcılık ve kanunsözcülüğü yaptıktan sonra, üç sene İçişleri Bakanlığında müşavirlik yapmıştır. Oradan Danıştaya üye seçilmiş, 12 yıl üyelik yaptıktan sonra Daire Başkanlığına getirilmiştir. Üç sene daire Başkanlığı görevinden sonra 1963 yılında Başkanunsözcülüğüne seçilmiştir. Başkanunsözcüsü de, Kurucu Meclise Danıştay kontenjanından girecek vazife görmüştür.

12 Daire Başkanından altısı Danıştayda altı yıldır görev yapmaktadırlar. Diğer altısının Danıştayda üye olarak geçirdikleri hizmet süreleri aşağıda gösterilmiştir : 2, yıl, 7 yıl, 8 yıl, 9 yıl ve 12 yıl. Bir üye bu soruya cevap vermemiş, sadece 19 senedir Danıştayda çalıştığını belirtmiştir.

Yukarıda gösterilen hizmet sürelerine göre, Daire başkanlarının en az 6 senedir Danıştayda görev aldıkları, fakat sadece birisinin iki sene içersinde Başkanlığa yükseldiği görülecektir. Bu husus inceleyicide sürpriz yaratabileceği için, bu başkanın durumunu hemen göstermekte fayda vardır. Bu başkan Danıştayda 2 yıldır görev yapmakla beraber, üye olmadan önce çeşitli idarî kademelerde 31 yıl hizmet görmüştür. Devlet hizmetine kaymakam olarak başlamış, mülkiye müfettişliği ve valilik yapmış, İçişleri Bakanlığı Tef-tiş Kurulu Başkanlığında bulunmuştur. Üye olmadan önce, İçişleri Bakanlığı Müsteşarlığı makamını işgal etmekteydi.

Daire Başkanlarından 6'sı Hukuk, 6'sı da Siyasal Bilgiler Fakültesi mezunudur. Danıştay üyeliğine gelmeden önce gördükleri Devlet hizmeti 19 yıldan 31 yıla kadar değişmektedir. Üç Daire Başkanı bu makama Danıştay bünyesi içerisinden, yani Devlet hizmetine Danıştayda başlayarak ve rapor-törlük, başyardımcılık, ya da kanunsözcülüğü kademelerini geçerek yükselmişlerdir. Altı daire başkanı valilik yapmıştır. Diğer üçünün durumları ise şöyledir : Birisi yargıçlık, diğeri Vergiler Temyiz Komisyonu Başkanlığı, ve üçüncüsü de, hukuk müşavirliği ve İktisadî Ticarî İlimler Akademisinde öğ-retim üyeliği yapmıştır.

Başkanların ailelerinin ekonomik durumları da şu şekilde özetlenebilir :

İki Daire Başkanı zengin ailelerden, diğerleri de orta halli ailelerden gelmişlerdir. Babalarının işgal ettikleri meslekler de şu şekilde dağılmaktadır : Dört tanesi Devlet Memuru, ikisi subay, bir yargıç, bir öğretmen, bir çiftçi, bir serbest meslek mensubu, bir de müftüden teşekkül etmektedir. Bir başkan bu soruya cevap vermemiştir.

SONUÇ

Yukarıda on başlık altında yapılan incelemeler, her başlığın sonunda kısa analizlere tabi tutulmuş olmakla beraber, burada elde edilen bulguları özetlemekte fayda vardır.

Herşeyden önce, Danıştay üyelerinin, Danıştaya üye seçilmeden önce idarenin çeşitli kademelerinde çok geniş tecrübeler kazandıkları açık olarak belirmiştir. Öte yandan üyelerin eğitimleri Hukuk, Siyasal Bilgiler, İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi, İktisat Fakültesi gibi sosyal ilimler okutan Fakülte ya da yüksek okullarda tamamlanmıştır. Hukuk Fakültesinden mezun olanlar toplam üyelerin % 68,5'ini kapsamaktadır. Üyelerin büyük çoğunluğu (% 56,3), 1929 ilâ 1945 yılları arasında bu eğitim kurumlarından mezun olmuşlardır. Üyelerin 50'si (% 68,2) 51 ilâ 60 yaşları arasında olup, 57'sinin (% 77,9) Danıştaya üye seçilmeden önce 16 ilâ 30 yılları arasında değişen Devlet hizmetleri vardır.

Üyelerden % 53,5'nin babası Devlet memuriyetinde bulunmuştur. Öte yandan üyelerin % 81,1'i orta halli geliri olan ailelerden gelmektedir. Danıştayın, özellikle Devlet memurlarının bir yerden bir yere atanma ya da işten uzaklaştırma konularında çoğunlukla ve haklı olarak idare aleyhine verdiği bozma kararlarının izahı, belki bu bulgulara göre daha kolaylıkla yapılabilir.

Danıştay üyelerinden % 53,5'nin babalarının mesleği olan Devlet memuriyetini seçmeleri ise, imparatorluk devrinden son yıllara kadar memleketimizde devam eden yerleşmiş bir geleneği «babanın mesleğini, özellikle devlet memuriyeti kariyerini oğulun devam ettirmesi» hususunu bir kere daha açıklamaktadır.

Üyelerden sadece ikisinin fakir tabakalardan gelmiş olması, Türkiye'de fakir halk tabakalarının eğitim ve diğer imkânlardan yararlanamadığı tezi ni açık olarak bir kere daha belirleyip, kuvvetlendirmektedir.

Üyelerden % 81,1'nin orta halli geliri olan ailelerden gelmiş olmaları ise çeşitli şekilde yorumlanabilir. Türkiye şartlarına göre «orta-halli» kategorisini kesin çizgilerle belirlemeğe imkân yoktur. Bu kategoriye bir memur ailesi girdiği gibi, bir kasabada çevrenin şartlarına göre biraz iyi durumda olan bir aile reisi de girebilmektedir. Üyelerin verdiği cevaplardan bu hususları kestirmenin imkânı olmadığı da açıktır. Türkiye şartlarına göre orta halli gelir kategorisinin fakirlik sınırının biraz üstünden başlayarak yukarıya doğru giden bir eğri çizdiğini kabul edersek, yüzde 81,1 gibi yüksek bir oran Türkiye'de sınıflar arasında büyük bir hareketlilik (social mobility) olduğunu gösterebilir mi? İmparatorluk devirleri dahil Türkiye'de sınıflar arasında büyük bir sosyal hareketlilik olduğu yerli ve yabancı sosyal bilimciler tarafından kabul edilmiştir.⁷ Ancak elimizdeki konuda, bu yüksek oran acaba sosyal yapıdaki hareketlilikten mi, yoksa bu üyelerin daha ziyade eğitim kurumlarının imkân dahilinde bulunduğu bölgelerden gelmiş olmalarından mı ileriye gelmiştir? Yukarıda da işaret edildiği gibi, üyelerin 50'si (% 68'den biraz fazlası) öğretim kurumlarına devamın imkân dahilinde olduğu Batı ve İç Anadolu bölgelerinden gelmiştir. Öte yandan, üyelerin % 89,3'nün, nüfusu 25 binden yukarı şehirlerde doğdukları da unutulmamalıdır. Bu konu ile ilgi-

⁷ Türkiye'deki Sosyal hareketlilik konusunda en son eserlerden birisi olarak Bkz. Frederick W. Frey, *The Turkish Political Elite*, Cambridge, Mass, The M.I.T. Press, 1965.

li olarak hatırlanması gereken diğ er önemli nokta, üyelerin % 53,5'nin babalarının Devlet memuriyetinde bulunmaları hususudur. Türkiye'de her ne kadar Devlet memurları zengin olamazlarsa da, çocuklarını okutabilmek imk nlarını ellerinde geniş olarak tutabilmektedirler.

Sonuç olarak bize göre, üyelerin % 81,1'nin orta gelirli ailelerden gelmesi sosyal hareketlilikten çok, bu üyelerin ailelerinin çocuklarını okutabilecek imk nlara sahip olmasından doğmuştur. Köyden kopup gelmiş sadece iki  venin mevcudiyeti de bu görüşü kuvvetlendirmektedir.